

IN FESTO SANCTI MARTINI.

EVANGELIUM. Luc. XI.

In illo tempore, dixit Jesus discipulis suis: Nemo accendit lucernam, et in abscondito ponit, neque sub modio; sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosus erit. Vide ergo ne lumen quod in te est tenebræ sint. Si ergo totum corpus tuum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit.

CONCIONES.

- I. *Multiplex bona intentio in actionibus habenda.*
- II. *Multiplex oculus bene examinandus.*
- III. *Oculus intellectus seu rationis unde potissimum obscuretur.*
- IV. *Quinam illi, qui lucernam sub modio ponunt.*
- V. *Quas ob causas sanctorum festa celebremus.*
- VI. *Qualis lucernam Sanctus Martinus, qualis item Martinus Lutherus.*

- VII. *Anser boni Christiani typus.*
- VIII. *Anseres ne simus.*

CONCIONES AUCTARIÆ.

- I. *Anser boni servi Dei typus: Martinus exemplar.*
- II. *Ab ansere et Martino multi instruuntur.*
- III. *Anseres aliquot assati vitandi.*
- IV. *S. Martinus quo jure martyr appellari queat.*
- V. *Cælum qui aspiciendum.*

CONCIO I.

MULTIPLEX BONA INTENTIO IN ACTIONIBUS HABENDA.

- I. Causa honesti. — II. Ob gehennæ metum. — III. Ob mercedem æternam. — IV. Ob amorem Dei. — V. Ad imitationem Christi. — VI. Intentio nulla.

THEMA.

Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Luc. XI.

In more fuit apud Lacedæmonios, ut parentes filiis adolescentibus panem aut escam aliam non præberent, nisi quam sagitta ex edito loco deiecissent. Textor, in præfat, officinæ. Simili modo cum hominibus agit Deus: cælestem enim gloriam nemini adulto concedit, nisi eam quisque sagittis bonorum operum quasi dejecerit et meruerit: quod vel ex illa Christi responsione, quam filiis Zebedæi dedit, colligi potest: *Sedere, inquit, ad dextram vel sinistram meam non est*

meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo, Matth. XX. Unde calicem passionis eis prius propinat. Itaque jaculari debemus pro cælesti illo pane et sagittas bonorum operum in illum extorquere. Porro qui jaculari vult, uno tantum oculo sagittam ad scopum dirigit ut bene jaculetur; similiter agendum est in bonis operibus. Oculus enim intentionis simplex et rectus adhibendus est et tunc demum cum fructu jaculabimur præmiumque reportabimus: alioquin omnes actiones frustraneæ et inutiles erunt. Et hoc est quod in hodierno evangelio Dominus dixit: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit; si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosus erit.* Quorsum igitur collimandum sit nunc disquiremus.

Jaculatorum scopus solet esse orbis quidam albus, in cujus medio orbiculus est niger. Et hunc aliqui tangunt in extremitate, alii in albo, alii in nigro, alii denique ipsum medium seu clavum tangunt, et omnes superant, alii omnino errant. Sic enim bene operando, prout varia est

intentio, varia est jaculatio, et varium etiam præmium. Prima extremitatem tangit, secunda et tertia album, quarta nigrum, quinta clavum ipsum medium.

I. Intentio est, cum operamur honesti et virtutis causa. Sic Ariostoteles, lib. IV. eth. cap. II. ait: *Virtutibus commune est aliquid facere libenter et honesti causa.* Nobilis et ingenuus est hic finis, hominique proprius et conveniens etsi naturalis tantum. Idem enim honestum ac honore dignum, id est, summo præmio quod ab hominibus exhiberi potest: hujusmodi autem post Deum cum sit sola virtus virtutisque operatio utpote perfecta a recta ratione hominis propria nobilissimaque regula rerum agendarum, ideo honestum et virtus virtutisque operatio non differunt. Inde soli illi veri homines censendi sunt, qui honestum secantur et honesti causa operantur, nam jucundum et utile bruta et qui cum ipsis non quæ sunt sursum sapiunt, sed quæ super terram, consecantur. Hunc finem sibi proposuere gentiles illi, qui secundum rationem laudabiliter vivere et propterea adhuc commendantur. Uti Athenienses, quibus cum Themistocles consilium turpe et iniquum præberet, licet illis utilissimum, de incendenda hostium classe; abhorrentes a facinore honestati contrario, vetuere ne in posterum de hac re verba faceret Themistocles, Plutarchus, in vita Aristidis. Et merito, nihil enim pulchrius et post Deum nobilior virtute seu honestate, nihilque quod hominem magis deceat et ornet. Sic Romani suas exercebant virtutes in tutela patriæ, justitiæ administratione, servatione civium, etc. quibus propterea Deus excellentissimi imperii gloriam concessit, teste August. lib. V. de civ. cap. XV. Sed Christiani ut mercedem etiam æternam mereantur, ulterius tendere debent, operari videlicet ob amorem virtutis et honestatis, propterea quod ea divinæ voluntati sit conformis et placens. Addendæ proinde huic primæ intentioni aliæ nobiliores, ad eum modum, quo pictores rudibus lineamentis vivos colores alios et alios semper nobiliores adjiciunt. Ab hoc tamen fine et scopo, primo aberrant, qui bonum faciunt propter finem inhonestum et malum, sive sit peccatum mortale, ut cum dives egenti feminæ dat eleemosynam, ut eam ad stuprum pelliceat, sive veniale tantum. Qui adeo nihil proficiunt nullumque inde meritum acquirunt, ut etiam rei fiant, perinde enim agunt, ac si ingenuum hominem servo subjiciant: vel aureum vas adhiherent ad cloacam exhauriendam: vel sacris templi vasis abuterentur ad commensationes et ebrietates, sacris vestibus ad choreas vel bacchanalia. Item qui ad utile tantum et

jucundum attendunt, quod etiam bestiis commune est, quæ honesti capaces non sunt. Inde, qui ad honestum et virtutem non attendunt, pro nihilo ducunt fallere, mentiri, pejerare, injurias facere, etc. Tales enim Diogenes pro hominibus non agnoscebat et merito: talis Darius Hystaspis, qui dicebat: *Ubi expedit mendacium dicere, dicatur*: imper. Caligula, qui dicebat sibi in omnes omnia licere: ic denique, qui Ludovico Galliarum regi pulicem simulavit se tollere a veste, quia viderat alium ob sublatum a rege pediculum, magnopere remuneratum; meruit autem tot plagas, quot prior aureos, quia prior amore honesti hid egit, ic vero amore retributionis, apud Maiol. tom. II. canic. coll. V.

II. Intentio. Cum bene operamur et peccata vitamus ob gehennæ metum: qui finis supernaturalis est et melior primo. Sic ait S. Hieronym. ad Eustochium, quod ob gehennæ metum seipsum condemnarit ad horrendum deferri carcerem. Et merito attenditur hic finis; quem enim non a malo absterreat et ad bonum compellat æternæ damnationis comminatio? Sane hoc medium nobis Scriptura tamquam efficacissimum crebrius proposuit, quam alia: experientia enim docet, magis nos moveri pœnis, quam præmiis; ignominia quam honore; injuria quam beneficio; plus de infirmitate dolere, quam de sanitate gaudere; unde bona ex malorum experientia melius cognoscimus: nemo enim melius novit quantum bonum sit sanitas, quam is, qui ægrotavit. Quid autem acerbius vel tristius excogitari potest, quam ignis infernalis? Hac consideratione excitabat se ad virtutem abbas Alexander apud Joannem Moschum, in prato spiritali, cap. LXIX. *Væ tibi Alexander, aiebat, quanta erit confusio tua, cum cæteri coronabuntur.* Idem fratri alteri de acedia tentato dicebat: *Si in cella tua sollicito cogitares regnum cælorum et cruciatum æternum, in cella tua accediam non sentires, ibidem, cap. CXLII.* Ab hoc scopo aberrant, qui temporales tantum pœnas metuunt, et idcirco agunt, quæ jubentur et debent, ne confundantur vel puniantur. Miseri profecto timent hominem, non timent Deum: timent pruina, non timent nevem: timent perdere corpus, non timent perdere animam, contra id Salvatoris: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, etc.*

III. Intentio. Cum bene agimus ob mercedem æternam, qui finis melior est præcedenti. Sic dicebat David Psalm. CXVIII. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.* Et merito hic enim finis a Christianis attenditur, si enim ob temporale lucrum

per mare, per terras currit mercator ad Iudos : si ob unam Rachelem quatuordecim annis servit pastorali munere Jacob, quid non faciendum pro aeterna beatitudine? Hujus contemplatione et propositione animabat ad laborandum et perseverandum in proposito, fratres suos S. Antonius; quia scilicet pro paucis annis servitii nostri aeterna nobis regna tribuerentur: et S. Franciscus, interrogatus quomodo tam tenui veste hiemale frigus ferret, respondit: *Si supernae patriae flamma per desiderium contegeremur, facile nos ab hoc frigore tueremur.* Ab hoc aberrant, qui ob commodum et mercedem temporalem tantum agunt bene. Et hi abjecti nimis animi sunt, sordidi et injusti, ut qui res nobiliores dirigunt seu referunt ad longe ignobiliores. et Deo per ejusmodi actiones non serviunt propter se, sed propter hanc commoda, abjecturi illum et repudiaturi, si ab illis conferendis abstineret sicut scriptum est, Psalm. XLVIII. « Confitetur tibi cum benefeceris ei. Ac si diceret. Non confitebitur cum desieris benefacere. Isti apponunt conditionem Christo, ut si sint Christiani (ita loquitur S. Augustinus, in Psalm. CXXIX.) habent plenam domum frumento, vino, oleo, auro et argento. Nullus eorum moriatur immaturus; si quis non habeat filios, accipiat; si uxorem non duxit, ducat; non abortiat non solum aliqua mulier in domo ejus, sed nec pecus; non arescant campi ejus, non grandinetur vinea ejus; quae cum impetrare se non vident a spe cadunt. Istis ait Christus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. »

IV. Cum bene operamur propter Deum seu propter amorem Dei; et hic optimus ac nobilissimus scopus est, ad quem homines christiani merito in omnibus suis actionibus collimare debent: non in prioribus illis sistere, tametsi et ipsi boni sint. Nam imprimis, cum Deus sit summum bonum nostrum, et finis ultimus omnium rerum, postulat jure suo, ut ad ipsum nostra omnia referamus. Deinde, cum ipse bonorum operum nostrorum causa sit praecipua, ipsi consentiamus oportet; ipse autem semet: *Propter ipsum operatur universa*, ut ait Salomon, Prov. XVI. Denique, quid mirum si exigat a nobis, ut ipsius amore tantum ducamur in operibus nostris, cum ipse amore nostri ductus nullo appposito pretio aut mercedis pactione pro nobis tanta fecerit? Non ergo sistendum Christiano in sola virtutis honestate, quia hic finis naturalis est, et multis gentilibus propositus: non in metu gehennae, quia perfecta charitas foras mittit timorem: nec in spe praemii aeterni, quia: *Charitas mercenaria non est et sine mercede maxima*

non est, ut ait S. Bernard. lib. XV. Et hinc calumniari voluit daemones bona opera S. Job quasi perfectione intentionis carerent: *Numquid Job frustra timet Deum?* Docet igitur, ut nulla etiam proposita mercede caveamus malum et agamus bonum, sed praecipue propter Deum. Et hoc est quod Isaia XXVI. dicitur: *A facie tua Domine concepimus et parturivimus spiritum salutis.* Deo igitur debetur partus bonorum operum ut Patri, id est, causae praecipuae, qui instar ludimagistri manum nobis ducit. Unde viginti quatuor seniores mittunt coronas suas ante Deum et dicunt: *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam et honorem et virtutem, quia tu creasti omnia et propter voluntatem tuam erant*, Apoc. IV.

Possumus vero varie propter Deum operari. Primo, ut Deus per opera nostra glorificetur, juxta id: *Luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestram, qui in caelis est*, Matth. V. Ita faciebat insignis quidam Dei servus, qui cum suggereret ei tentatio frustra eum laborare in corporis afflictione, neque enim eum per illam ex praescito praedestinatum fieri posse, daemones respondit: *Bene est, sed scito me non servire Deo ob caelestem gloriam, verum: Ob id, quia dignus est*, Rodriq. in exerc. perfect. p. I. tract. IV. cap. XIII.

Secundo, ut Deo placeamus per ejusmodi opera, quae Deo placere scimus: sicque illi gratum aliquod sacrificium offeramus, quemadmodum Rebecca parabat marito escas, quibus libenter vescebatur, Gen. XXVII.

Tertio, ut voluntati divinae nos conformemus, illique subjiciamus, a qua talia opera imperantur. Pictor alteri imaginem picturus, ejus designationi se accommodat, sic Dei voluntas et imperium semper praec oculis habendum. Porro huc omnes Christiani deberent collimare in actionibus suis etiam indifferentibus et mediis, quales sunt fabricare, fodere, arare, etc. quia hac intentione faciunt omnes operationes suas sanctas et meritorias. Quis negligeret si cuprum per aquae immersionem, reddere aurum posset? Hae est illa mira et sancta alchimia, quae ex ferro, cupro, imo luto splendidissimum aurum conficit. Idque nullo propemodum labore, imo cum magna dulcedine et facilitate.

Contra agunt. Primo, qui mala agunt propter Deum, ut qui furantur propter Deum ut vel habeant unde alienae inopiae medeantur, abulentes verbis illis apostolicis: *Sive aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite*, I. Cor. X. cur tamen de bonis tantum operibus deque indifferentibus loquatur apostolus: quanta enim haec foret de-

mentia, pravum aliquid Dei causa agere? Neque ad honorem Dei talia cedunt, sed ad contemptum: inde illa Moysis exclamatio: *Abominationes Aegyptiorum* (id est, pecora,) *immolabimus Deo nostro?* Exod. VIII. et vox apostoli ad Rom. III. *Non sunt facienda mala ut veniant bona.*

Secundo, qui ad gloriam suam referunt opera sua. Hi cum velut iniqui dispensatores bonorum Dei sibi attribuunt, quae Deo debentur; videntur esse tales, qui omnibus munusculis vel fabricis sacris apponunt sua nomina et insignia. Non ita Constantinus Magnus, qui licet ecclesias plurimas et magnificentissimas extruxisset et ingentibus donariis locupletasset, nullibi tamen nomen aut insignia sua appinxit, ut patet ex Baronio, anno 324. et 337. Destruunt isti coqui fumo propriae gloriae, nobilissimos alioqui cibos, opera enim bona sunt cibus Dei, Joan. IV. Poma, si ab arbore in terram cadant, vitiuntur et cito putrescunt: at si manu decerpantur et loco editiore ponantur, multo tempore sane conservantur: sic etiam bona opera si in terram inanem gloriae cadant, foedantur, si vero ad Dei gloriam fiant, ad vitam aeternam servantur. Unde sponsa, Cant. VII. *Omnia poma*, inquit, *nova et vetera dilecte mi, servavi tibi*, quasi diceret: Nihil mihi in te usurpavi mihi attribuendo; sed omnia tibi offero et in te refero.

V. Cum operamur ad imitationem Christi eumque velut exemplar nobis in agendo proponimus; quemadmodum Deus Moysi ostendit exemplar tabernaculi in monte Sinai, dicens: *Inspice et fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Christus hoc exemplar est speculum omnis perfectionis. Si hunc imitemur, et in nostris actionibus exprimere conemur, tunc optimam habemus intentionem. Cum ergo oras, cum jejunas, cum das eleemosynam, cum egenos et infirmos visitas, cogita quo zelo, qua charitate et alacritate id ageret vel egerit Christus. Ideo Dominus dixit: *Exemplum dedi vobis, sicut ego feci et vos faciatis*, Joan. XIII. et Luc. VI. *Perfectus omnium erit, si sit sicut magister ejus.*

VI. Porro ab his omnibus aberrant scopis, qui velut caeci aut clausis oculis jaculantur frustra et in vanum; qui cum facile possent hanc intentionem habere, et omnia opera pretiosissima facere, id tamen non faciunt, sed quidquid occurrit, temere agunt, nihil ex providentia seu animi designatione, atque ita prorsus nihil spiritualis lucrifaciunt. De his ait Aggaeus, cap. I. « Qui mercedem congregavit, misit eas in sacculum pertusum. Haec dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras, » quasi diceret: Ante-

quam viam ineatis, cogitate quamobrem et quo fructu vestro ineatis.

Optimus jaculator fuit S. Martinus, qui semper apertis oculis intendit ad scopum, siquidem: *Oculis ac manibus in caelum semper intentus invitum ab oratione spiritum non relaxabat.* Et cum moriens supinus semper oraret, monereturque a discipulis ut converso corpore aliquamdiu pronus conquiesceret, renuit dicens: *Sinite me caelum potius quam terram aspicere, ut suo jam itinere iturus ad Dominum spiritus dirigatur.* Huc itaque si collimes, et scopum attinges, et plurima bona lucraberis. Disces enim imprimis, hominem agere et lumini rationis operationes tuas conformare: secundo, plurima vitia evitabis quae admitteres, vanitatemque ab operibus tuis repelles: tertio, liberaberis ab obligatione reddendi rationem pro inanibus et otiosis cogitationibus, verbis, operibus: quarto, plurima lucra spiritualia tibi parabis in caelo et thesaurum immensum: quinto, alios aedificabis, si viderint te omnia agere non ad ostentationem, sed propter Deum et simpliciter ambulare: denique, panem illum caelestem, qui omnes sapes refert et omnem appetitum satiat deiecies et lucraberis.

CONCIO II.

MULTIPLEX OCVLUS BENE EXAMINANDUS

I. Ratio. — II. Scientia. — III. Fides. — IV. Intentio particularis. — V. Intentio universalis — VI. Consiliaris magister. — VII. Oculus cornoreus.

THEMA.

Vide ergo ne lumen quod in te est tenebrae sint. Luc. XI.

Rectissime quidem a Christo comparatur oculus corporalis oculo spiritualis rationis, scilicet fidei, scientiae, etc. multas ob rationes: sed est tamen inter utrumque oculum alia ex parte non parva differentia. Nam quod attinet ad oculum corporis nemo est mortalium, qui optet sibi caecum, omnes amant videntem: ad oculum spirituale multi volunt caecum, dum medicamenta respuunt, quibus visum recuperent. Deinde, qui corporaliter caecus est, communiter novit se esse caecum; qui vero lumine mentis privati sunt, multoties non agnoscunt suam caecitatem. Miram ejusmodi caecitatem de Harpaste uxoris suae fatua narrat Seneca, ep. L. « Haec fatua, inquit, subito desiit videre. Incredibilem tibi narro rem, sed veram, nescit se esse caecam; subinde paedago-

gum suum rogat, ut migret, ait domum tenebrosam esse. Hoc quod in illa videmus, omnibus nobis accidere, liqueat. Nemo se avarum esse intelligit, nemo cupidum. Cæci tamen ducem quærent; nos sine duce erramus, etc.» Sic ille. Quare non id ipsum nobis eveniat, oculos nostros spirituales bene examinemus, ne de nobis dicatur, quod de gentibus apostolus ad Rom. I. ait *Dicentes se esse sapientes stulti facti sunt.*

I. Oculus mentis, id est, ratio clara non perturbata esse debet, nisi veluti cæci ubique velimus impingere. Quod oculus corporalis est membris, quod auriga equis, quod consul reipublicæ, hoc est ratio, actionibus humanis. Si ergo lumen, id est, ratio, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Id est, ipsæ actiones, quantis erroribus laborabunt? Si oculus est cæcus, si auriga, si consul, quid fiet membris, equis, subditis qui lumen ab illis mutuari debent? Quid rationabile, quid laudabile, imo quid non vituperabile, et abominabile expectes ab homine ebrio? Similiter ab oculo infenso et invidio? Quid non hostile et dolosum? Ab iracundo quid non sævum et iniquum? Nonne inter feras satius est, quam inter tales degere? Nonne ipsi postquam ablata perturbatione ad mentem redierint, dolore et pœnitentia occupantur, omniaque sua acta deflent et execrantur? Nonne ipsosmet pudet? *Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.* Quando perspicillius vis uti ad videndum aliquid, prius eas tergis, ne visum accuratorem impediunt aut decipiant: cur non idem facis, cum quid difficile adoriris? Cur non purgas prius oculum mentis ab omni perturbatione, ira, invidia, ignorantia, ebrietate, etc? alioquin reu-eris præcipitantia et inconsiderationis, unde ad extremum rubore et pœnitentia licet inutili et sera tangeris, cum vexatio dabit intellectum.

Secundo, debet eligere ac sequi bonum honestum. Peccans sequitur sensualem appetitum et cum brutis egit, quæ carni et sensui placent, non quæ hominem decent, et honore digna sunt, virtutem scilicet. Unde graviter errat, qui pro nihilo reputat mendacia, detractiones, injurias, etc. imo pro bonis ea habet et de iis gloriatur. Cum contra vir oculum purum habens, qui honestatem et virtutem sibi sequendam proponit, hæc omnia execratur, et indecentissima reputat uti promissis non stare, mentiri, ira corripit, fallere, et c. Si ergo hic rationis oculus simplex fuerit et honestatem sequatur, omnia ejus opera laudabilia et præclara erunt.

II. Scientia, quæ rationis quasi perspicillum est ejusque acumen, interim tamen suis sæpe non caret tenebris perniciosæ ignorantia. Primo

enim, aliqui scientiam se eorum, quæ ad salutem necessaria sunt, habere existimant, cum tamen magnis laborent ignorantia tenebris, juxta id Prov. XII. *Via stulti recta in oculis ejus: qui autem sapiens est, audit consilia.* Hinc nullas fere audiunt conciones, nihil unquam cupiunt divinarum rerum discere. Sed advertere isti debent, quod medici, quantumvis boni, sibi ipsis non soleant mederi communiter: quemadmodum et David, licet magni luminis propheta, errores suos non correxit, nisi postquam Nathan propheta eorum gravitatem illi explicavit, II. Reg. XII. *Vide ergo ne lumen tuum tenebræ sint:* et ideo recte monet Sapiens, Prov. III. *Ne imitaris prudentia tua: et: Ne sis sapiens apud te ipsum.* Nimirum uti oculus seipsum non videt sed alios tantum, sic proprios defectus raro et difficulter cernimus, facile autem alienos.

Secundo, alii habent scientiam, sed ad sæcularia tantum, non ad divina; ad vitia perpetranda, ad lucra et divitias comparandas, ad causas suas tuendas sunt astutissimi, ad virtutes vero comparandas, ad vitia extirpanda, ad conscientiam suam cognoscendam sunt rudes et cæci, juxta id Jer. IV. *Filii insipientes sunt, et vecordes: sapientes sunt ut faciant mala; bene autem facere nesciunt.* Et hos sciolos non obscure Dominus vocat: *Filios tenebrarum,* cum ait eos prudentiores esse filiis lucis, Luc. XVI. D. Basilid. hom. VIII. hexam. confert hujusmodi homines cum noctuis, quæ in tenebris acie oculorum pollent, in luce cæcutiunt: «*Quemadmodum enim noctuæ, inquit, aspectus noctu quidem valet, sole autem il-lucescente, non mediocriter offuscatur et hebescit; sic sæcularium hominum et hujusmodi sapientum mens acutissima quidem ad vanas res perspicendas esse videtur, hebetissima vero caligineque referta ad ipsam lucem veram perspicendam evasit.*» Tenebrosum hoc lumen a diabolo magistro habent, figurato in Ammonite Naas qui civibus Jabes Galaad dicebat: *In hoc feriam vobiscum fœdus, ut etiam omnium vestrum oculos dextros,* I. Reg. XI. Sic diabolus quos in fœdere suo habet, terrena, noxia et vana acute sinit cernere, quasi sinistro oculo: divina vero, quæ dextri sunt oculi et ad salutem spectant, ad cognoscendam et purgandam conscientiam, virtutes parandas, viam cœli agnoscere non sinit; sed: *Vide ne hoc lumen tuum tenebræ potius sint;* sicut et lumen noctuæ.

III. Fides, quæ est oculus animæ supernaturalis, et dirigit gressus nostros, ne a salute aberremus. «*Sicut lucerna,* inquit Chromatius, in cap. V. Matth. incedentium in nocte gressus illuminat, ne aut in foveas aut in offendicula quæque

ambulantes incurrant: ita in hac sæculi nocte splendor fidei omnes vitæ nostræ gressus præeunte lumine veritatis illuminat, ne aut in foveas peccatorum, aut in offendicula diaboli incidamus.» Jam vero, primo putant aliqui se hoc lumine præditos, cum minime sint, uti omnes hæretici; et idcirco toto itinere continuo aberrant a cœlo. Nobis quidem catholicis nihil hic difficultandum, quia antiquam tenemus semitam, quam omnes patres nostri christiani tenuerunt: *In antiquis autem est sapientia,* ait Job, cap. XII. *et in multo tempore prudentia.* Sic vinum vetus melius est, quia magis defæcatum ac digestum. Unde ad solatium et securitatem nostram, ait Dominus, Luc. V. *Nemo bibens vetus (vinum scilicet) statim vult novum; dicit enim vetus melius est.* Nos, jam a prima fidei prædicatione, vetus vinum bibimus, ideoque mustum hæreticorum fæculentum nolumus. Viderint illi, ne lumen quod in ipsis est, tenebræ sint. Suspecta semper est novitas antiquitati contraria; unde et merito examinanda priusquam acceptetur. Cum a via regia et trita devias ad novam et parum tritam, statim sistis et incipis habere suspectam et interrogas. Via catholica regia est tritissima: hæreses viæ novæ sunt non tritæ; ergo interroga et tu: *Hæc dicit Dominus,* ait Jeremias, cap. VI. *State super vias et videte, et interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, et ambulate in ea, et invenietis refrigerium animabus vestris.* Alioqui si hic oculus tenebrosus sit, totum corpus tenebrosus erit, id est, tota vita et omnes quantumvis bonæ actiones frustraneæ. Vide ergo, etc.

Secundo, putant aliqui sufficere si qualitercumque credant et sentiant cum catholicis, interim tamen fidem incompletam, vel mere habitua-lem (qualis in infantibus) vel mortuam et bonis operibus destitutam habent. Qui tamen hac sua fide a salute aberrabunt, ut in festo S. Thomæ diximus.

IV. Intentio particularis in hoc vel illo opere faciendo: hæc enim vocatur hoc loco lumen et oculus a Domino, et merito, quia sicut oculus dirigit ambulantiem, sic intentio opus: et quemadmodum si oculus clare videat, totum corpus sine offensione ambulabit: sic si intentio bona sit, modo opus ipsum non sit ex se malum, totum opus bonum erit: contra vero, si intentio mala sit, opus etiam quantumvis in se alias bonum, malum erit. Ex primo capite opera etiam media, ut agricultura, mercatura, famulatus, gubernatio, comestio, etc. si bonum habeant finem, bona fiunt: ex secundo, opera etiam optima, ut consilia evangelica, mala fiunt, siquidem intentio mala est. De Mida fabulantur poetæ (Maximus

Tyrus) quidquid attingebat, versum esse in aurum. Id quod verissimum est de intentione, quæ si bona est, omnia opera licet indifferentia, facere aurea potest; non tamen ea, quæ ex se mala sunt. Quam felicem reputaret se mercator, si solo tactu suo posset omnes merces suas convertere in gemmas? At hoc potest intentio. Unde quod de pecunia dicitur: *Et genus et formam regina pecunia donat,* multo verius de intentione dicitur: *Et genus et formam regina intentio donat.* Uno verbo rex facere aliquem ex plebeis nobilem, baronem aut comitem potest: una etiam intentio bona facere ex opere nullius pretii, pretiosissimum potest. Contra etiam ad malum et quidem potentior intentio, quia etiam bona opera inficit, cum mala cohonestare nequeat. Quoniam igitur tantum valet intentio, merito ad eam sedulo aspiciendum est, et omni modo curandum, ut omnia nostra opera bono fine operemur, præsertim cum res facillima sit: *Vide ergo, ne lumen, etc.*

V. Intentio universalis, respectu totius vitæ, quæ respicit ultimum finem, quem sibi quisque designat. Ut enim, si scopum sibi aliquem præfixit, eo totum suum obtutum flectit, et omnes sagittas jacit; ita ad scopum vitæ quem sibi constituit homo; saltem plerasque dirigit actiones suas. Sic conjugatus cogitat quomodo placeat conjugii, virgo quomodo Deo, mercator omnes suas cogitationes dirigit ad mercaturam et lucrum, opifex ad opificium suum, etc. Et de hac intentione putat auctor imperfecti locutum esse Dominum Matthæi c. VI. cum immediate prædixit: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.* Vult enim dicere Dominus: Sicut is qui cor, amorem et desiderium suum habet in thesauro suo, illic habet et cor, id est, omnes cogitationes et operationes suas eodem dirigit; ita oculos, cum sibi scopum aliquem præfixit ultimum, illic omnes gressus suos dirigit ad eum assequendum. Quare, qui non alium sibi proposuit finem, quam mundo inserviendi, divitiis, honoribus et voluptatibus fruendi; quisquis ejusmodi depravatum oculum habet, profecto ipse homo malus et pene tota ejus vita mala sit necesse est. Si quis apud se constituit Deo inservire, regnum cœlorum et justitiam ejus quærere, ad hunc finem potissimam vitæ partem saltem, si non totam ordinabit. Qui enim finem sibi efficaciter proponit assequendum, media quærit et adhibet, ut ad eum pertingat. Vide ergo quorsum omnes tuos labores curas, industrias et cogitationes dirigas: num ut mundo placeas? An vero ut Deo? Sanctus Martinus oculis ac manibus in cœlum semper intentus erat: quia nimirum Deum sibi scopum præfixe-

rat, ad eum omnia sua arigeat: uno oculo eoque dextro ad scopum collimandum est, qui est, ut Deo placeamus in omnibus nostri, actionibus. Sic Cantic. IV. dicit sponsus: *Vulnerasti cor meum sponsa in uno oculorum tuorum.*

VI. Oculus politicus, scilicet, consiliarius, suator, instructor, etc. de hoc enim ait Job, cap. XXIX. *Oculus fui cæco.* Talem vero oculum examinandum monet Ecclesiast. cap. VI. dicens: *Consiliarius sit tibi unus de mille: et cap. XXXVII. A consiliario serva animam tuam, prius scito, quæ sit illius necessitas, ne forte mittat sudem in terram et dicat tibi: Bonæ est via tua, et stet e contrario videre, quid tibi eveniat, quasi diceret: Examina illum prius, ne forte ponat tibi offendiculum in via, etc.* Refert Sanctus Hieronymus et post eum Lyranus, et alii ex Hebræis, Cainum a Lamech in silva sagittæ jactæ occisum esse, eo quod Lamech ob senium cæcutiens a puero ductore, quod Cainum latentem in silva pro fera aspexerat, deceptus sit et pro fera Cainum confixerit jaculo, ac propterea puerum quoque a Lamech occisum esse, ideoque ab eo dictum: *Occidi virum in vulnus meum, et adolescentulum in livorem meum,* Genes. IV. Quæ historia si vera est, appositè ostendit quantum a consiliario malo et insipiente cavendum sit. Si enim is puer sensibus sit, id est, insipiens, aut qui sensibus, propria utilitate, etc. ducatur, qui tibi hominem pro fera monstret, id est, suadeat illicita tamquam licita, in errores et miserias penitendas te adducet: unde Ecclesiastic. X. dicitur: *Væ terræ cujus rex puer est.*

VII. Oculus corporeus. Est enim et ipse sæpe nequam et immanis pirata, qui in hoc mundi mari undique circumnavigat, et tandem propriam cujusque animam spoliat ac prædatur. Sic enim Thren. III. dicitur: *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Nequam est, cum rapere desiderat res sæculi, quas intuetur; sicut oculus milvi, qui semper aspicit terram ut rapiat pullos aut mures, et corvi, qui ubique cadaver quærit. Bonus et simplex est, cum nulli nocere, nec aliena desiderat sicut oculus columbæ, juxta Cant. I. *Pulchra es amica mea, oculi tui columbarum:* et Isaia LX. *Qui sunt quasi columbæ ad fenestras suas, qui justi per sensus corporis,* inquit Sanctus Gregor. lib. XXI. moral. cap. II. *exteriora quæque intentione non respiciunt rapacitatis eosque foras non rapit concupiscentia carnalis.* Vide igitur qualem tu oculum habeas, corvine an columbæ: et memineris columbam ad arcam Noe rediisse, non corvum insistentem scilicet cadaveribus; sic etiam oculum malum terrenis inhærere, ad cælestia non tendere. Proinde si oculus tuus nequam

fuert erue eum et projice abs te, quia totum hominem inficit, et a cælo excludit.

Vide ergo ne lumen quod in te est tenebræ sint. Oculus tenebrarum amans, uti noctuæ, non potest intueri solem, sic nec oculus tenebrosus et impurus faciem Dei. Purga hic oculos tuos et absterge tenebras ejus: *Beati mundo corde, quoniam insi Deum videbunt.*

CONCIO III.

OCULUS INTELLECTUS SEU RATIONIS UNDE POTISSIMUM OBSCURETUR.

I. A superbia. — II. Ab avaritia. — III. A luxuria. — IV. Ab invidia. — V. Ab ira. — VI. Ab ebrietate. — VII. Ab ignorantia et tædio.

THEMA.

Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint. Luc. XI.

Quemadmodum oculus corporalis præstantissima pars est corporis, ita et oculus animi, qui est ratio seu intellectus, præstantissima pars est animæ. Uterque enim speculatoris et excubitoris munus agit, et omnes actiones dirigit; ac siquidem vigilaverit, eas omnes rectas et laudabiles facit; si vero obdormiat aut cæcutiat, nihil recti facit. Imo quod est sol mundo, hoc oculus est corpori, hoc ratio est animo. De die omnia ordinate et decore fiunt, de nocte omnia confuse et turbate: ad lucem optime scribimus, in tenebris vero pessime. De die caute ambulamus, nocte vero periculose et cum trepidatione. Unde bene Dominus: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum tuum corpus lucidum erit; si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum (omnes actiones tuæ) tenebrosum erit.* Ideo natura oculum corporalem sollicite custodivit, muniendo eum palpebris quasi domo, gena et fronte elevatiore quasi vallo: ciliis quasi repagulis et ponticulis pensilibus, qui de nocte elevantur et portis oppanduntur superciliis quasi excubiis: ad hæc cum periculum oculis imminet, naturali instinctu manus objicimus, oculos avertimus et claudimus, ac quasi militibus defendimus. Unde Isidorus, lib. XI. etymol. cap. I. oculum ab occulendo dictum ait, quod natura tanto eum studio occulerit. Quid si tantam naturæ solertiam cernimus in oculo corporeo, oportet ut non minorem, sed majorem longe adhibeamus custodiam rationi, in qua tanto plus est situm, quanto spiritus corpore præstantior est. Hoc enim eruto vel cæcato, nihil recti ages et instar Samsonis excæcati facile abduceris a Philisthæis. id

est, demonibus ad vitiorum servitutem. Hinc illi imprimis adnituntur ut oculos nostros turbent et veluti anguillas in aqua turbida capiant. Unde Apocal. IX. scribit Sanctus Joannes, quod in spiritu vidit: *Ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magnæ, et obscuratus est sol.* Ita nimirum diabolus solem intelligentiæ nostræ obscurare conatur fumo perturbationum, quæ non nisi a puteo infernali prodire possunt. Quales vero sint hi fumi et proinde quam cavendi, nunc videndum.

I. Perturbatur a superbia et ambitione, teste Habacuc, cap. II. *Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus,* inquit. Ebrius inter plurima inepta quæ facit, omnia duplicia videt; se majorem etiam existimat quam sit; vires, ingenium, formam et scientiam suam aliisque similia miro modo extollit, licet nihil horum habeat: ita etiam, qui superbiæ spiritu tumet. Tali inflatus spiritu fuit olim Menecrates medicus Athenæum, lib. VII. et Hadrian. Junium, in adagio: Nihil ad medicorum arrogantiam. Etenim (ut scribit Junius) Jovis cognominationem stulte usurpabat, velut qui sua arte vitam mortalibus exemplo Jovis daret: quo nomine gloriabundus veluti cæcum quemdam consentientium deorum sibi adiscebat eos ipsos, quos comitali morbo obnoxios suavitati restituerat, sacramenti lege obstrictos jussosque famulantium more subsequi, hunc Herculis habitu, illum Mercurii chlamyde caduceoque instructum, rursus alium Apollinis, alium Esculapii amictu: cum interim ipse Jupiter præ omnibus emereret, purpureo paludamento aureaque corona conspicuus manumque sceptrum tenens, pedibus crepidatus. Neque stetit intra hosce fines recordia hominis, sed in majus etiam erupit, quando ad Philippum Macedonum regem per litteras in hunc modum scripsit: *Menecrates Jupiter Philippo salutem. Tu quidem Macedonia rex es, ego vere medicinæ: tu sanos, cum vis, perdere potes, at ego ægrotos servare in vita, et bona valetudine præditos qui mihi obscundaverint, ad extremam usque senectutem incolumes et integros tueri, quapropter Macedones armis te stipant, me vero victoria, siquidem illis Jupiter, ego vitam largior.* At Philippus huic insanæ belluæ nihil aliud rescripsit, quam *Philippus Menecrati, id est, sanam mentem, scilicet precatur.* Simili insolentia inflatus Nestorius Constant. episc. in prima statim concione se Deum quemdam fecit, et his verbis Theodosium juniorem imperatorem compellavit: *Da mihi, o imperator, terram ab hæreticis liberam et puram et ego tibi cælum reddam. Tu mihi hæreticos extirpa, et ego tibi in Persis delendis adero,* Niceph. lib. XIV. c. XIII. Qui et paulo post in

hæresin lapsus eaque deprehensus est, ut idem cap. seq. narrat, quo eodem spiritu inflatus Lutherus et alii in hæreses lapsi sunt. Ita nimirum vinum superbiæ potantem decipit et tandem de se præsumptem prosternit atque in cœnum projicit. Ex qua mentis perturbatione pervissima judicia prodeunt. Hinc enim superbi seipsos prædicant, laudant, jactant, interim vero ab aliis ridentur veluti stulti et vani: hinc etiam adulatione majores sibi videntur, ut litteræ per perspicilla lectæ. Denique, seipsos omnium odio exponunt, et in præsentissima vitæ et salutis divinæque vindictæ discrimina conjiciunt. Commodus imperator, præ tumore adeo insanit ut vestitum Herculis assumens pelle et clava prodierit, sibi que immolari ut Deo passus sit. Hac tamen sua stultitia risum aliis movit tametsi capitalem. Plures enim propterea occidit, in quo magis adhuc ridiculus imo insanus fuit, Baron. anno. 192. Tandem ab athleta, cum quo exerci solebat in palæstra, compressis faucibus stragulatus est, Baron. anno 194.

II. Perturbatur a cupiditate et avaritia. Testatur id Deus ipse, qui Exod. XXIII. præcipit: *Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes,* (Hebr. *videntes*) et subvertunt verba justorum. Nam primo, inclinant affectum; deinde, affectus inclinatur et obnubilatur rationem et judicium: inde ratio profert sententiam in favorem donatoris. Similiter S. Augustinus, lib. II. de serm. Domini in monte, cap. VII. ait: *Rerum temporalium cupiditate obtenebramur.* Et quid multis. Constat experientia quod aureis hastis felicissime pugnetur, et splendor auri excæcat rationem et judicium, sicut pelvis candens oculos ursi: inde promovetur idonei ad munia et dignitates, opprimuntur innocentes et ipsa veritas. Exemplum refert ex Dionys. Carthus. Apud Delirium in adagialibus sacr. p. II. narratur, quod quidam habens causam, appropinquante die proferendæ sententiæ, misit judici bovem; quo cognito, adversarius misit conjugi judicis pinguem vaccam. Conjux maritum suum traxit in partem suam. Ventum est ad judicium. Quo instante cum judex inciperet loqui in favorem causæ ejus qui miserat vaccam, alter admirans clamavit: *Bos loquere,* responditque judex: *Bos loqui non potest, quia vacca non sinit.* Egregium scilicet acumen, triremibus dignum: unde ænigma: *Mutnegra cum murva faciunt rectissima curva* (lege inversis litteris *mutnegra* argentum, *murva* aurum) veluti igitur a candente ferro aut carbone, manus excutiendæ sunt a munere, prout insinuat Isaia, cap. XXXIII. *Qui excutit manus suas,* inquit, *ab omni munere,*

etc. iste in excelsis habitabit. Talis beatus Thomas Morus cancellarius Angliæ, iudex æquissimus, munerum et opum contemptor: nam cum aliquando vidua, cui litem adjudicarat, obtulisset ei poculum aureum; ille accepit quidem, sed vino replens ei præbet et reddit, ut habetur in ejus vita.

III. Ex lascivia et libidine: *Nam vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes*, ait Eccl. cap. XIX. Hinc veteres pinxere Venerem cæcam. Vidit hoc etiam Arist. cum scriberet: *Voluptates pravitæ sunt impedimento, atque eo magis quo magis quis oblectatur*, lib. III. eth. cap. XI. Testis hujus veritatis est Salomon, qui cum circa auspicia regni sui esset mortalium sapientissimus, III. Reg. IV. totus postea desipuit, cum in voluptates carnis corpus immersit et animum: *Cum jam esset senex*, inquit Scriptura, *depravatum est cor ejus per mulieres ut sequeretur deos alienos*, III. Reg. XI. In similem vesaniam lapsus est Henricus VIII. Angliæ rex eadem ex libidine, qua Catharinam legitimam conjugem repudiavit, Annam Bolenam, quam mire deperiit, substituit. Ex quo factus est a se totus alius et sedi apostolicæ rebellis, summum se pontificem profiteri in regno suo non erubuit. Denique, inepti et fœdi amantium mores facile ostendunt, eos a mente et ratione longe excessisse. Fortissima enim est alia tentatio, quæ hominem ad se totum rapit: itaque fugienda, ne ex uno in plurima alia peccata velut cæcati præcipitemur. Quare oculi imprimis sedulo custodiendi ad exemplum Job, qui: *Pepigi fœdus cum oculis meis*, inquit, *ut ne cogitarem quidem de virgine*, cap. XXXI. Nam ex cogitatione et desiderio quæritur aspectus, ex hoc movetur concupiscentia et inde ingens procella perturbationum: de amato semper cogitatur, nihil aliud placet, errata defenduntur, etc. Sic senes illi lascivi, calumniantes Susannam, quorum uni Daniel ait: *Species decepit te, et concupiscentia subvertit cor tuum*, Dan. XIII. Horrendum exemplum crudelitatis ex lascivia narrat Lipsius, quod quia maxime ad rem facit, ad verbum ex illo describere volui.

« Erat Carolo audaci Burgundiæ duci vir nobilis in ferventi gratia, atque ei præfecturam oppidi in Zelandia dedit. Ipse ibi in otio amorem concepit in feminam scitam corpore, et moribus animi meliorem. Primo, aspectus, obambulatio, suspiria et quæ solent amantes, mox audacior et verba miser et affectum aperit, et solatium orat. Neque promissis abstinuit, et omnia tentat, quæ sint expugnanda. Frustra. Munita undique castitas erat. Igitur desperatione ad facinus se vertit. Præfectus erat; et Carolus noster in bello:

maritum igitur amatæ feminæ prodicionis insinulat, et statim in vincula missum carcere custodit, ut vel hoc metu minisque illam moveat, et obnoxiam sibi reddat, vel maritum ipsum amoveat, remotam amori. Currit igitur et mulier casta et viri amans, statim ad carcerem, a carcere ad præfectum deprecatur aut liberaturam si possit. Præfectus: Et tu, o mea, me rogas? Imperium, quod in me habes, ignoras? Affectum saltem mutuum redde; et maritum ecce reddo. Detinemur enim uterque in meo, ego tuo carcere, aut vinculis: at quam facile utrumque solvis, quid renuis? Amans peto, et per meam vitam: præfectus peto et per mariti tui vitam. Utraque agit, et perire si debeo, peream. Atqui miserrere et mulierem te et conjugem ostende. Mulierem rubere ad ista et stupere, et tamen pro marito etiam timere. Constat magis animo quam corpore; et trepidat et pallet. Atque ille quia moveri visa, et leviter vim adhibendam ratus (soli erant) in lectum impellit, fruitur fructu utique mox acerbo. Nam mulier confusa et lacrymabunda abiens, pudoris magis quam peccati ægra, iram et vindictam coquit, quam etiam accendit barbarum præfecti factum. Nam ille potius, et cætera proluxa autmans, si æmulam sustulisset, maritum damnari curat, damnatum capite plecti. At id non in publico, sed carcere ipso factum, atque ibi cadaver in arcam ligneam inclusum mox sepeliendum. Venit interea mulier sive ab ipso acocita (ut quidam tradiderunt) sive sponte et super salute mariti anxia; sed venit et vel ex pacto, maritum recipere se sperat. Ille benigno affatus: Et maritum, inquit, quæris? Habebis, abi, (et digitum in carcerem intendit) invenies et tolle. Nihil suspicata, abi, videt et percillitur et animo et corpore lapsa, super cadaver se abjicit, ac diu lamentata, recipit animum atque iram, rediensque, atroci vultu et verbis: Et hercules, inquit, reddidisti maritum: gratia debetur, exsolvam. Retinere ac placere conatur, frustra; non tigris magis sævit fœtu erepto. Stalimque amicorum fidis advocatis rem denarrat ac consilium viamque ultioni exquirat. Censent omnes ad principem eundem. Accedit duobus amicis comitata, auditur, vix creditur, et indignatur et dolet princeps hoc in suo solo, et e suis quemquam ausum. Sed et mulieri edicere minaciter, nisi vera et certa afferret, malum habituram. Jubet manere in aula, et in vicinum cubiculum secedere, dum præfectum vocat: nam forte et ipse in aula erat. Venit, introducitur et mulier: Hanc nostin? Fert, etiam nosti? Atroces sunt, et quas nolim esse veras. Quid ais? Vacillat, perplexe loquitur, negat aliquid, et annuit, donec princeps ex vultu

ipso et sermone cupam suspicatus; ut tamen certior esset, remotis omnibus solum alloquitur. Quam fidem mihi debeas, et quam beneficiis meis gratiam non nescis. Per hanc et illam te adjuro, ut quid in hac se sit liquido et sine ambagine denarres. Fatenti gratia aut aliqua severitas non deerit, nec abutenti tormenta. Ibi ille se ad genua abjicere, factum agnoscere, denique mulierem culpa omni liberare, se onerare, sed in gratia principis refugium et solatium ponere. Quam ut magis impetret illicitam libidinem matrimonio purgaturam offert. Princeps quasi aures præbens, etiam mitior, mulierem revocari, quosdam e suis assistere jubet. Et heus tu, quoniam huc ventum, es mulier, placetne maritum hunc habere? Illa abnuvit, et tamen voluntatem aut jussa principis timens, aspicit circumstantes, qui certatim innuunt aut suggerunt, accipiat conditione viri nobilis, divitis, apud dominum gratiosi. Victa dat manus: quas princeps jungi cum præfecto jubet, et solemnibus verbis matrimonium firmari, firmato iterum princeps: Tu nove marite, hoc jam nunc largire, ut superior sine liberis obeas, hæc conjux hæres omnium bonorum tuorum sit; libens concedit, testes audiunt, tabularius scribit. Et his jam peractis, Carolus ad feminam: Dic sodes, animo tuo jam factum satis? Satis, inquit mulier. At nondum meo, ille subjicit, et ablegata femina, jubet præfectum in illum ipsum carcerem duci in quo maritus cæsus, et pariter cæsum in arcam ligneam sive capulum deponi: facta sunt. Tum mulierem eo mittit, quæ inopinato casu iterum conterrita, duobus maritis eodem fere tempore amissis, mox in morbum incidit et fato obiit, hoc solum alteris nuptiis lucrata, ut liberos ex priori conjugio divites relinqueret nova hæreditate.»

IV. Ex invidia, hæc enim depravat oculum, ut quæ sunt in aliis bona, videre nequeat, mala tantum videat, sæpe comminiscatur, ac quæ sunt laude digna, vituperet et prava esse judicet: unde Ecclesiast. XIV. *Nequam est oculus lividi et avertens faciem suam; scilicet a prosperitate et bonis proximi. Sic Judæi ejectionem dæmonis ab obsesso per Christum factam, Beelzebub adseripserunt: ob quam calumniam monet eos in hodierno evangelio, ne rationem suam adeo per invidiam excæcare et sub modio ponere velint. Eadem ex causa Saul Davidem fidelissimum licet servum suum, imaginabatur sibi tanquam regi insidiatorem, et non rectis oculis aspiciebat: quia nimirum audierat ei dari decem millia, sibi vero mille tantum a mulieribus, I. Reg. XVII. Et hinc fit quod hæretici, licet Romæ et in aliis catholicis locis plurima videant bona et laudabilia. ad*

Dei cultum, ad pietatem, pauperum subiectionem, etc. pertinentia, ea non attendant, vel sinistre interpretentur, notent vero solum, quæ in paucis reprehendi possunt, et reprehensibilia ipsis videntur. Unde ista tantum loquuntur, illa vero tacent.

V. Ex Psal. VI. *Turbatus est a furore oculus meus*, ait David. Quem tamen furorem concipiebat solum in propria peccata. Nam quid iræ perturbatione admittere non soleret, patet ex eo quod Sauli inimico, aliquando in spelunca deprehenso pepercit, dicens: *Cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus*, quia scilicet minime turbatum habebat, I. Reg. XXIV. *Impedit ira animum ut possit cernere verum*, ait poeta. Et sicut videns per vitrum rubrum, omnia rubra videt, ita iracundus omnia, quæ offendit, imaginatur sibi hostilia. Per hanc adeo perturbatus fuit Saul, ut dum vult filio Jonathæ regnum stabilire contra Davidem, interim nitatur eum lancea transfigere, I. Reg. XX. Per hanc perturbatus dux Baviaræ Ludovicus Severus, et ex falsa suspitione in errorem inductus, quasi conjux ejus Maria Brabantina alterum amaret; ut repente Donawerdam, (ubi illa tunc habitabat) advolarit, et correptam frustra se excusantem, plecti capite jusserit. Mox tamen ubi desæviit, errorem suum agnoscens, et pudore simul confusus sequenti statim nocte conjugis manibus adeo exagitatus fuit, ut repente totus incanuerit ea nocte, quasi jam septuagenarius esset, cum viginti septem annos solummodo haberet, Matth. Rad. II. p. Bav. s. Ita nimirum in furore talia committuntur, quorum postea pudet ac pœnitet.

VI. Ebrietate, quod verius est, quam ut ostendi debeat. Et hinc ebrii ad quævis vitia facile pertrahuntur. Refert Plin. lib. VIII. cap. XVIII. sub Claudio imperatore, pastorem Getulum injecisse sagum sum leoni in se irruenti, inde feram, velatis nimirum oculis, torpuisse ut vinciri posset, adeo vim omnem leoni in oculis esse. Ad eundem modum per ebrietatem ita hebetatur rationis acies, ut non difficile vinci a dæmone possit homo, et quibusvis peccatorum vinculis irretiri. Hæc justum Loth, quem Sodoma non vicit, in duplicem incestum abduxit: Alexandro Magno mentem ita abstulit ut charissimum Clytem in mensa occiderit quin et seipsum Herculeano scypho: hinc forte Bacchus Liber dictus, id est, solutus, tanquam taurus furiosus et indomitus: unde Alphonsus rex Aragonum rogatus cur adeo ebrietatem detestaretur, respondit: *Quia scio furor et libidinem ejus filias esse. Scio quantum gloriæ Alexandri Magni obsuerit ebrietas. Denique, ut verbo dicam, ebrietas nihil recte facit,*